

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

”Vastuullinen riihimäkeläinen” – kunnan ympäristöpolitiikan
tavoite paikallisen ympäristökansalaisuuden kehittämisessä

Essi Arminen 76754990

Ympäristöpolitiikka

Historia- ja maantieteiden laitos

Yhteiskunta- ja kauppatieteiden

tiedekunta

Itä-Suomen yliopisto

25.4.2024

Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta

Historia- ja maantieteiden laitos

Ympäristöpolitiikka

Arminen, Essi

”Vastuullinen riihimäkeläinen” – kunnan ympäristöpolitiikan tavoite paikallisen ympäristökansalaisuuden kehittämisessä

Kandidaatin tutkielma, 26 sivua, 2 liitettä

Ohjaaja: Simo Häyrynen

Huhtikuu 2024

Asiasanat: **ympäristökansalaisuus, ympäristövastuullisuus, osallisuus, kunnat, arjen ympäristöpolitiikka**

Tiivistelmä: Tämän tutkielman aihe on Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka ja sen tavoite vastuullinen riihimäkeläisyys. Työn tarkoituksena on selvittää, millainen ympäristöpoliittinen tavoite ”vastuullinen riihimäkeläinen” on ja miten kaupunkilaiset itse käsittävät vastuullisen riihimäkeläisen roolin. Pohdin aihetta etenkin ympäristökansalaisuuden ja osallisuuden käsitteiden kautta. Tutkimusaineistona toimii Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka vuodelta 2022 sekä neljän riihimäkeläisen haastattelut. Aineisto on analysoitu laadullista sisällönanalyysiä käyttäen.

Vastuullinen riihimäkeläisyys voidaan nähdä paikallisena ympäristökansalaisuuden muotona. Haastattelujen perusteella vastuullinen riihimäkeläinen on sellainen, joka ennen kaikkea välittää ympäristöstä ja sen tulevaisuudesta niin Riihimäellä kuin laajemmin. Vastuullinen riihimäkeläinen tiedostaa toimintansa vaikutukset ympäristölle, ja siksi hän tekee arjessaan mahdollisimman ympäristövastuullisia valintoja. Vastuullisen riihimäkeläisyyden roolin omaksumiseksi kaupunkilaisilla on oltava riittävät tiedolliset, taidolliset, ajalliset ja taloudelliset resurssit.

Ympäristövastuullisuuden tavoittelu nähtiin haastatteluissa kaupungin ja sen asukkaiden yhteistyönä, jossa molemmat tekevät oman osansa. Kaupungin tukea kuitenkin kaivataan enemmän. Kaupungin ympäristöpolitiikassa on monta hyvää ympäristökansalaisuutta sekä osallisuutta tukevaa ja kehittävää toimenpidettä, joita tulisi ottaa aktiivisesti käyttöön. Osallisuuden kehittämisessä tärkeässä osassa on tiedottaminen. Kaupunkilaisten onnistuneen osallistamisen varmistamiseksi on huolehdittava myös riittävästä ympäristönsuojelun resursseista. Tavoite ”vastuullinen riihimäkeläinen” täydentää Riihimäen kaupungin kokonaisvaltaista ja tulevaisuuteen suuntautunutta ympäristöpolitiikkaa.

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Tutkimuskysymys.....	2
2	Teoreettinen viitekehys.....	3
2.1	Ympäristökansalaisuus.....	3
2.2	Osallistaminen ja vastuullistaminen.....	5
2.3	Arkielämän ympäristöpolitiikka	7
3	Aineistot ja menetelmät.....	8
3.1	Alkuperäisenä suunnitelmana työpaja	8
3.2	Lopullinen aineisto.....	9
3.3	Analyysimenetelmänä laadullinen sisällönanalyysi	10
4	Analyysi	11
4.1	Kaupungin ympäristöpolitiikka	11
4.2	Vastuullinen riihimäkeläinen	14
4.3	Ympäristövastuulliset arjen käytännöt	15
4.4	Ympäristöasenteet ja motivaattorit.....	17
4.5	Osallisuus ja toimijuus.....	19
5	Johtopäätökset.....	23
5.1	Ympäristövastuullisuus kunnan ja kuntalaisen yhteistyönä	23
5.2	Reflektio	24
	Lähteet.....	27
	Liitteet.....	31

1 Johdanto

Yhteiskunnan kestävyys siirtymässä tarvitaan kaikkien panosta. Ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi ja kulutuksen laskemiseksi kestäväälle tasolle tulisi vuoteen 2030 mennessä yksilöiden hiilijalanjälki laskea 2500 hiilidioksidiekvivalenttiin (Sitra 2023). Pienentämällä hiilijalanjälkeä vähennetään kasvihuonekaasupäästöjä ja säästetään luonnonvaroja. Vaikka vastuuta ei saa kaataa yksinään yksilöille, on erityisesti Suomen kaltaisissa teollisuusmaissa hyvä ymmärtää kulutuksemme taso verrattuna esimerkiksi globaalin etelän maihin. Keskimääräinen suomalaisen hiilijalanjälki on 9610 kg CO₂e (Sitra 2023).

Kansalaisia pyritään ohjaamaan kohti kestäviä elintapoja ja ympäristövastuullista toimintaa monin eri tavoin. Oikeudelliset-hallinnolliset ohjauskeinot tuottavat mm. lainsäädäntöön perustuvia lupaa ja valvontamenetelmiä. Ihmisten käyttäytymistä ohjaavat esimerkiksi kieltoihin tai sallittavuuteen perustuvat oikeusnormit. Eri hallinnon tasoilla luodaan politiikkaohjelmia ja strategioita. Taloudellisella ohjauksella asetetaan ympäristöveroja ja -maksuja. Informaatio-ohjaus tähtää ympäristötietoisuuden kasvattamiseen esimerkiksi tiedollisin kampanjoin tai sertifikaatein. Ympäristösääntelystä on tullut kokonaisvaltaista ja erilaisten toimijaverkostojen yhteistyötä (Paloniitty ym. 2022: 155).

Kuka sitten on ympäristövastuullinen ja kuka ei? Miten kansalaiset toteuttavat heille annettuja rooleja yhteiskunnan kestävyys siirtymässä? Vastaavatko strategiset tavoitteet todellisuutta ja luovatko ne ihanneyksilöitä? Riihimäen ympäristöpolitiikassa (2022) yksi kaupungin tavoitteista vuodelle 2030 on "Vastuullinen riihimäkeläinen". Työssäni haluan selvittää, miten riihimäkeläiset kokevat vastuullisen kuntalaisen roolinsa ja miten he sitä toteuttavat. Nostan esiin kuntalaisten omia määritelmiä vastuullisesta riihimäkeläisestä ja pyrin muodostamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan vastuullisesta riihimäkeläisestä. Lisäksi pohdin, onko olemassa myös vastuuton riihimäkeläinen.

Tarkoituksena on tarkastella vastuullisen riihimäkeläisen sijoittumista osaksi aikaisempaa tutkimusta ympäristökansalaisuudesta. Teoreettisen viitekehyksen rakentaa lisäksi osallistamisen ja vastuullistamisen käsitteet sekä arjen ympäristöpolitiikka.

Aiheen ja näkökulman valitsin kandidaatin työhöni, koska olen kiinnostunut ekologisesta arjesta sekä kaupunkien roolista osana arjen rakenteita. Kunta on myös tärkeä kestävyden toimija, sillä se luo asukkailleen arjen toimintaympäristön, ja kunnassa tehdyt päätökset vaikuttavat monin tavoin kuntalaisten elämään. Monet kunnat Suomessa ovat tavoitelleet viime vuosina kestävyyssiirtymissä edelläkävijyyttä, ja Riihimäki on yksi tällaisista kunnista.

Lopullisesti aihe rajautui vastuulliseen riihimäkeläisyyteen keskusteltuani kaupungin ympäristöasiantuntijan ja ympäristöpäällikön kanssa ympäristöpolitiikan tavoitteista. Kaupungin toive on, että kaupunkilaiset ottavat aktiivista roolia yhteisöissään ja luovat kestäviä käytäntöjä paikkakunnalle omalla toiminnallaan. Tarpeellisena nähtiin myös tietää, millaisia kestäviä tekoja riihimäkeläiset ovat jo tehneet. Yksittäinen tavoite kaupungin ympäristöpolitiikasta osoittautui myös sopivan kokoiseksi rajaukseksi kandidaatin työhön.

1.1 Tutkimuskysymys

Edellä mainitut näkökulmat huomioon ottaen tämän työn pääkysymys on: Millainen ympäristöpoliittinen tavoite "vastuullinen riihimäkeläinen" on, ja miten kaupunkilaiset itse käsittävät vastuullisen riihimäkeläisen roolin?

Tarkoitukseni on huomioida osallisuuden näkökulma, eli selvitän, onko strategian tavoite osallistava ja miten kaupunkilaiset kokevat osallisuutensa kaupungin kestävyystyössä. Tämä liittyy keskeisesti siihen, millaisena ympäristöpolitiikkana tavoite näyttäytyy, ja millaisia haasteita tai onnistumisia se kohtaa.

Selvitän kaupunkilaisten käsityksiä vastuullisesta riihimäkeläisyydestä pyytämällä määritelmiä ja kokemuksia tällaisesta toimijasta. Samalla hahmotan yleisesti riihimäkeläisten ympäristötietoisuutta ja käsityksiä ympäristövastuullisuudesta. Pyrkimykseni on kyetä vastaamaan työn lopussa kysymykseen siitä, miten vastuullisen riihimäkeläisen roolia voidaan vahvistaa tulevaisuudessa ja kenen tehtävänä vastuun kantaminen oikeastaan on.

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Ympäristökansalaisuus

Yksinkertaistetusti ympäristökansalaisuus (*environmental citizenship*) on yksilön ympäristömyön- teistä toimintaa ja aktiivista osallistumista yhteiskunnan kestävyden tavoitteluun (Reis & Hadjichambis 2020). Ympäristökansalaisuudella on kuitenkin monia erilaisia määritelmiä riippuen, mistä näkökulmasta käsitettä lähestytään.

Ympäristökansalaisuutta voidaan lähestyä kansalaisten oikeuksien ja velvollisuuksien näkökul- masta. Liberalistinen lähestyminen ympäristökansalaisuuteen painottaa yksilön oikeuksia puhtaa- seen ja terveelliseen ympäristöön, ja ympäristökansalaisuus näyttäytyy enemmän passiivisena. Republikanistinen lähestymistapa taas painottaa velvollisuuksia, kansalaisosallistumista ja sitou- tumista yhteisen hyvän tavoitteluun, ja on siten aktiivisempi kansalaisuuden muoto. (Hadjicham- bis & Reis 2020, Dobson 2003.)

Andrew Dobson hahmottaa lisäksi kolmannen ympäristökansalaisuuden tyyppin: kosmopoliitti ym- päristökansalainen tunnistaa globaalit keskinäisriippuvuudet ja oman toimintansa vaikutuksen globaaliin ympäristöön (Dobson 2003: 33). Tämä lähestymistapa ottaa huomioon ympäristöongel- mien ylijärjestyksen, eikä rajoitu tarkastelemaan kansalaisuutta vain valtiokeskeisesti.

Ympäristökansalaisuus voi olla yksityistä tai julkista toimintaa (Dobson 2003). Ympäristökansalai- suutta yksityisessä piirissä voi toteuttaa elämäntapavalintojen kautta, kuten kasvissyönnillä ja pol- kupyöräilyllä. Julkisen piiriin kuuluvaa toimintaa voi olla esimerkiksi mielenosoituksiin osallistumi- nen tai (sosiaalisessa) mediassa vaikuttaminen.

Ympäristökansalaisuutta on alettu hahmottamaan globaalien ja paikallisten ympäristökriisien myötä. Ympäristökansalaisuuden on uskottu edistävän siirtymää kestävämpiin yhteiskuntiin. Avainasemassa ovat sellaisten yksilöiden arvot, uskomukset ja käyttäytyminen, jotka näkevät it- sensä osana globaalia ympäristöpolitiikkaa (Hadjichambis & Reis 2020).

Maria Åkermanin (2014: 18) mukaan ympäristökansalaisuuden synty edellyttää, että yksilö ensin- näkin herkistyy ympäristöhuolelle ja alkaa sitten aktiivisesti edistämään ympäristövastuullisuutta

yksityisen ja julkisen piirin toiminnassaan. Ympäristökansalaisuuden tuottaminen poliittisissa ohjelmissa on osa vihreää hallintamentaliteettia (*green governmentality*) ja tyypillinen hallinnan tapa liberaaleissa valtioissa. Tarkoituksena on herättää kansalaisissa vastuun tunne ja halu toimia ympäristön puolesta (Åkerman 2014: 17).

Selvyyden vuoksi käytän tässä työssä ainoastaan käsitettä ympäristökansalaisuus, ja vertailen vastuullisen riihimäkeläisen roolia juuri tähän termiin. Ympäristökansalaisuudesta on kehitetty kuitenkin muita vastaavia käsitteitä, kuten ekologinen kansalaisuus (*ecological citizenship*), vihreä kansalaisuus (*green citizenship*) ja kestävä kansalaisuus (*sustainability citizenship*) (Reis & Hadjichambis 2020). Esimerkiksi vihreä kansalaisuus ilmenee yleensä yksilössä, joka on sosiaalisesti vastuullinen kansalainen, ja joka pyrkii harjoittamaan tietynlaista kestävää ja oikeudenmukaista elämäntapaa ja kokee sen velvollisuutenaan (Reis & Hadjichambis 2020:22). Käsitteet ovat osin päällekkäisiä, eivätkä erot niiden välillä ole aina tarkkarajaisia. Sisällöllisten samankaltaisuuksien vuoksi voidaan käsitteiden tarpeellisuuteen suhtautua myös kriittisesti.

Ympäristökansalaisuutta Suomessa on aiemmin tutkittu erityisesti nuorten ja ympäristökasvatuksen näkökulmasta. Esimerkiksi Eerika Albrecht ym. (2020) ovat käsitelleet nuorten ilmastohuolta ja sen kanavoitumista toimintaan ja sitä kautta nuoren ympäristökansalaisuuden muotoutumiseen. Ilmastohuoli on valtavirtaistunut ja aktiivisen toimijuuden ihanne yhteiskunnassa korostunut (Albrecht ym. 2020: 107). Ympäristötoiminta, kuten ilmastomielenosoituksiin osallistuminen, vaikuttaa myönteisesti nuorten kehitykseen, yhteisöllisyyteen ja ympäristön tilaan (Albrecht ym. 2020: 107).

Suomen ympäristökeskuksen SYKE:n SPARKA-tutkimushankkeessa tutkitaan tällä hetkellä nuorten partiolaisten ympäristökansalaisuuden ja -vastuullisuuden kehittymistä. Kestävien arjen käytäntöjen sijaan SPARKA keskittyy kuitenkin kansalaistieteen hyödyntämiseen (SYKE 2023). Mari Pienimäki, Maarit Marttila ja Marjukka Colliander (2021) selvittivät kyselytutkimuksessaan kaupungissa asuvien nuorten käsityksiä ympäristökansalaisuudesta. He havaitsivat muun muassa kaupunkilaisnuorten toteuttavan ympäristökansalaisuuttaan erityisesti yksityisessä elämänpiirissä elämäntapavalinnoillaan. Toisaalta nuoret eivät välttämättä tunnistanee tätä varsinaiseksi vaikuttamisen keinoksi. (Pienimäki ym. 2021: 27.)

Mahdollisuudet ympäristökansalaisuuden toteuttamiseen ovat nykyään moninaiset. Tätä ovat käsitelleet Roope Kaaronen ja Anna Pulkka artikkelissaan "Ilmastolakoista ilmastovaaleihin – ympäristökansalaisuuden monet muodot" (2022). Ympäristökansalaisuuden he määrittelevät kansalaisuuden muodoiksi, joissa poliittisella vaikuttamisella, yhteisöllisyydellä ja ympäristöystävällisillä elämäntavoilla edistetään siirtymää kohti kestävästä yhteiskuntaa. Ympäristökansalaisena toimitaan siis yksityisessä ja julkisessa elämänpiirissä. Sosiaalinen media on yksi keskeinen paikka ympäristökansalaisuuden muodostumisessa nykypäivänä. Sosiaalinen media voi näyttäytyä yhteiskunnallisen vaikuttamisen "kevytversiona", mutta siellä vaikuttamisessa voi olla onnistuessaan merkittäviä seurauksia, kuten esimerkiksi vuoden 2019 nuorten ilmastolakot osoittivat. (Kaaronen & Pulkka 2022: 201.)

Ympäristökansalaisuutta kaupungeissa ja kaupunkilaisuuden kontekstissa on käsitelty aikaisemmin esimerkiksi Veikko Erantin ja Maija Faehnlén artikkelissa "Osallistumisähkyä tekemisen demokratiaan – kaupungit ja aktiivinen ympäristökansalaisuus" (2022). He jaottelevat artikkelissaan kaupunkilaisen roolit kuluttajaksi, hallinnon kohteeksi, kansalaiseksi, asujaksi, aktiiviseksi toimijaksi ja luonnosta nauttijaksi. Riippuen roolista kaupunkilaisen toiminnan mahdollisuudet ovat hieman erilaisia ja myös kaupungin rooli näyttäytyy erilaisena. (Eranti & Faehnle 2022: 183.)

Marja Mesimäki (2006) on kirjoittanut ympäristövastuullisen kaupunkilaisen arkisista elämäntapa- valinnoista. Hän määrittelee ympäristövastuullisen elämäntavan sellaiseksi, joka on valittu tietoisesti ja pitää sisällään arjessa ympäristön kannalta mahdollisimman kestäviä toimintatapoja. Ympäristövastuullisuus ilmaisee, että toimija ottaa ympäristön huomioon parhaansa mukaan. Mesimäen mukaan ympäristömyönteisyydestä puhuminen sen sijaan saattaisi antaa ymmärtää, että toiminta ei haittaa ympäristöä ollenkaan tai on jopa myönteistä ympäristön tilalle. (Mesimäki 2006: 89.) Ihmisen toiminta harvoin on sellaista, ettei se aiheuta minkäänlaista vaikutusta ympäristölle.

2.2 Osallistaminen ja vastuullistaminen

Elina Stenvall (2013) määrittelee osallistumisen toimimiseksi ja aktiiviseksi tekemiseksi. Osallisuus on sen sijaan tarkoittaa enemmän tunnetta tai kokemusta siitä, että kuuluu johonkin. Siten aktiivisuus on se, mikä määrittäisi osallisuuden ja osallistumisen eron. Osallisuus ja osallistuminen

voivat olla olemassa samaan aikaan tai ilman toisiaan (Stenvall 2013: 75). Kun tarkastelun kohteena on kaupungin ympäristöpolitiikka ja kaupunkilaisten rooli siinä, on osallisuustutkimus keskeinen teoreettinen kehys. Osallisuutta on tutkittu ympäristöpolitiikassa muun muassa luonnonvarahallinnassa ja ilmastopolitiikassa.

Irmeli Mustalahden, Kaisa Matschlossin ja Maija Hysten (2015: 393) mukaan kansalaiset ovat kekseliäitä ongelmanratkaisijoita, osallistuvia päätöksentekijöitä, yhteisöllisesti ajattelevia toimijoita ja yhteistyökumppaneita. Tällainen toimijuus edellyttää kuitenkin sen, että osallistumiseen tarjotaan mahdollisuuksia eli kansalaisia osallistetaan. Kansalaisten osallistamiseksi ja osallistumisen saavuttamiseksi tulisi järjestää esimerkiksi tilaisuuksia yhteisölliselle lähestymistavalle, joka sisältää kansalaisten voimaannuttamista ja keskustelevaa demokratiaa (Mustalahti ym. 2015: 391). Voimaantuneet kansalaiset haluavat kehittää omia ympäristövalmiuksiaan ja heillä on tarvittavat tiedot ja taidot osallistua omaa hyvinvointiaan koskettavaan päätöksentekoon (Mustalahti 2018: 8).

Osallisuuteen linkittyviä käsitteitä ovat vastuullistaminen ja vastuuttaminen. Irmeli Mustalahden ja Arun Agrawalin (2020) mukaan vastuullistaminen (*responsibilization*) tarkoittaa prosessia, jossa vastuita siirretään päätöksentekohierarkiassa alemmas esimerkiksi kansalaisille. Uusia vastuita saaneet kantavat ne ominaan ja omaksuvat samalla hallinnon tavoitteet (Mustalahti & Agrawal 2020). Vastuullistamista voidaan oikeuttaa moraalisiin ja eettisiin perusteisiin. Kansalaisilla on moraalinen velvollisuus harjoittaa tervettä ja hyvää toimintaa, ja kuluttajilla velvollisuus valita kestäviä tuotteita. Tästä hyötyy sekä kansalainen itse että yhteiskunta (Mustalahti & Agrawal 2020: 3).

Vastuullistaminen muuttuu vastuuttamiseksi, mikäli kansalaisille ei taata riittäviä resursseja, toimintaedellytyksiä ja tietoa vastuun kantamiseksi (Mustalahti & Agrawal 2020: 2). Myös Tiina Palo-niitty ym. (2022) korostavat, että ylhäältä tuleva ja ohjauskeinojen kautta tapahtuva vastuullistaminen voi muodostua toimijalle kohtuuttomaksi, mikäli riittäviä edellytyksiä vastuun kantamiseen ei taata. Velvoitteita jaettaessa tulee huomioida, kenellä on mahdollisuus kantaa vastuuta (Palo-niitty ym. 2022: 159). Vastuullistamisen ei yksiselitteisesti ole huono tai hyvä asia. Vastuullistamisen tulokset vaihtelevat sen mukaan, missä määrin paikallisilla on valtaa ja resursseja toimeenpanna ja toteuttaa annettuja vastuita (Mustalahti & Agrawal 2020: 6).

2.3 Arkielämän ympäristöpolitiikka

Ilmo Massan ja Sanna Ahosen mukaan (2006) arkielämän ympäristöpolitiikka voi tarkoittaa yksilön ympäristömyönteistä elämäntapastrategiaa. Arkielämän ympäristöpolitiikka on myös tutkimuskökulma, joka yleisesti tarkastelee ympäristöasioita arjen kontekstissa. Keskeistä on esimerkiksi elämäntapojen ja niiden ekologisen kuormittavuuden tutkiminen sekä elämäntapojen kulttuuriset tulkinnat. Arjen ympäristöpolitiikka ei kuitenkaan keskity vain yksilön toimintaan, vaan myös toiminnan puitteisiin ja arjen rakenteisiin. (Massa & Ahonen 2006.)

Rakenteet voivat olla materiaalisia tai sosiaalisia tai ne voivat olla erilaisia normeja, jotka ohjaavat ihmisten toimintaa. Rakenteet voivat olla kestävyden hidaste, este tai edellytys (Paloniitty ym. 2022: 152). Sen lisäksi, että kunta on ympäristöpolitiikan toimija, on kunta ja sen tuottama ympäristöpolitiikka myös rakenne. Yksilön arkeen vaikuttaa monia erilaisia rakenteita, joista kunta on yksi osa. Kunnat voivat mahdollistaa monin eri tavoin ympäristövastuullisten elämäntapojen toteuttamisen kuntalaisille. Vastaavasti kunnassa voi olla myös esteitä kestävyden tavoittelulle.

Arjen ympäristöpolitiikasta voidaan puhua ns. pienenä ympäristöpolitiikkana. Arjen ympäristöpolitiikka on kuitenkin kietoutunut yhteiskunnalliseen "suureen" ympäristöpolitiikkaan (Massa & Ahonen 2006). Ympäristöpolitiikan erilaiset ohjelmat ja strategiat ovat vuorovaikutuksessa arkielämään monin tavoin. Erilaiset vastuulliset ohjeistukset pyrkivät muokkaamaan jopa yksilöiden keuhollista läsnäoloa arjessa määrittelemällä, miten ympäristövastuullisen kansalaisen tulisi syödä, liikkua tai asua (Åkerman 2014: 17). Näistä toiminnoista voidaan puhua arjen käytäntöinä. Jenny Rinkisen (2022) mukaan käytännöt ovat toistuvia toiminnan muotoja, jotka koostuvat merkityksistä, taidoista, teknologioista ja materiasta. Ne ovat arjen rutiineja ja tottumuksia. Esimerkiksi erilaisia resursseja ja kulutustuotteita kulutetaan osana käytäntöjä (Rinkinen 2022: 126).

3 Aineistot ja menetelmät

3.1 Alkuperäisenä suunnitelmana työpaja

Tarkoituksena oli kerätä aineisto tähän työhön työpajamenetelmää käyttäen. Tämä aineistonkeruumenetelmä olisi ollut kaupunkilaisille mahdollisimman osallistava ja toteuttanut Riihimäen ympäristöpolitiikan toimenpide-ehdotusta erilaisten työpajojen järjestämiseksi (Riihimäen kaupunki 2022). Työpaja suunniteltiin ja se olisi järjestetty yhteistyössä Riihimäen kaupungin ympäristöasiantuntijan kanssa helmikuussa 2024.

Kutsu työpajaan lähetettiin kaupungin Kestävä elämä Riihimäellä -uutiskirjeen tilanneiden sähköpostilistalle. Uutiskirjeen on tilannut 106 henkilöä. Lisäksi kutsu jaettiin Facebookissa Riihimäki-ryhmässä, lukion opiskelijakunnan hallitukselle ja nuorisovaltuustolle. Myös kaupungin työntekijöitä houkuteltiin osallistumaan. Osallistujilta edellytettiin ennakkoilmoittautuminen tapahtumaan, jotta valmistautuminen olisi helpompaa.

Työpajan ensimmäisessä osassa kuntalaisten oli tarkoitus pelata Ilmastopalapeliä, jonka on kehittänyt D-mat, hiili- ja materiaalijalanjälkilaskentaan ja kestävien elämäntapojen tutkimiseen erikoistunut konsulttiyritys (D-mat n.d.). Ilmastopalapelissä pelaaja valitsee itselleen sopivia vähähiilisiä tekoja, ja palaset muodostavat suunnitelman oman hiilijalanjäljen pienentämiseksi kohti 2500 kg CO₂e tavoitetta. Työpajassa olisi hyödynnetty valmiita hahmoja, joiden hiilijalanjälkeä pienennetään yhdessä ryhmänä. Jokainen osallistuja pystyisi kuitenkin esimerkkitapauksen kautta myös refleктоimaan omia toimiaan ja oppimaan palapelistä. Lisäksi näimme, että palapelin pääanti on siinä, että pelaaja hahmottaa erilaisten ympäristötekojen suuruusluokan ja sen, mitä vaaditaan hiilijalanjäljen laskemiseen vuoden 2030-tavoitetasoon.

Työpajan toisessa osassa olisi tarkasteltu kaupungin tavoitetta vastuullisesta riihimäkeläisestä. Osallistajat kirjoittaisivat post it -lapuille ajatuksiaan kaupungin tavoitteesta ja määrittelisivät vastuullisen sekä vastuuttoman riihimäkeläisen. Työpajan lopuksi olisi vielä ideoitu, miten vastuullisen riihimäkeläisyyden roolia voitaisiin tulevaisuudessa vahvistaa. Työpajan tarkempi runko on tämän työn liitteenä (liite 1).

Valitettavasti työpajaa ei saatu järjestettyä, sillä työpajaan ilmoittautui ainoastaan yksi henkilö. Päädyin vaihtamaan aineistonkeruutapaa varmistaakseni riittävän aineiston saamisen.

3.2 Lopullinen aineisto

Työni keskeinen aineisto on Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka *”Resurssiviisas Riihimäki 2030”* vuodelta 2022. Vaikka keskityn erityisesti tavoitteeseen 5. *”Vastuullinen riihimäkeläinen”*, huomioin ympäristöpolitiikan kokonaisuuden siinä määrin kuin se on oleellista työn kannalta. Kaupungin ympäristöpolitiikan tavoite toimii kandidaatin työn punaisena lankana ja pohjana haastatteluille.

Lopullisena aineistonkeruutapana hyödynsin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Puolistrukturoidulle haastattelulle tyypillisesti kysymykset laaditaan etukäteen, mutta haastateltava saa vastata kysymyksiin vapaasti sen sijaan, että vastausvaihtoehdot olisi annettu valmiina (Hyvärinen, Suoninen & Vuori 2021). Lisäksi puolistrukturoitu haastattelu mahdollisti reagoimisen haastattelutilanteessa ja tarkentavien kysymysten kysymisen. Haastelussa keskeiset teemat olivat ympäristövastuullisuus, arjen käytännöt, paikallisuus ja osallisuuden kokemus. Alustavat haastattelukysymykset ovat nähtävissä liitteessä 2. Esimerkiksi haastateltavien itse esiin tuomat aiheet vaikuttivat siihen, kuinka paljon runkoa noudatin.

Pyrin lopulta etsimään eri-ikäisiä ja -taustaisia haastateltavia, jotta saisin monipuolisia vastauksia ja hyvän yleiskuvan tutkittavasta aiheesta. Haastateltavat olivat 73 v. nainen, 22 v. nainen sekä 29 v. nainen ja 33 v. mies. Jälkimmäiset ovat pariskunta ja osallistuivat haastatteluun yhtä aikaa. Haastateltavia ennakolta yhdistävä tekijä on riihimäkeläisyys. Yksi haastateltavista oli henkilö, joka oli ilmoittautunut alkuperäiseen työpajaan. Muut haastateltavat hankin omien kontaktieni kautta.

Suoritin kaksi haastatteluista Riihimäellä haastateltavien omassa kodissa ja yhden haastattelun Teams-sovelluksen avulla. Nauhoitin haastattelut, jonka jälkeen litteroin ne. Litteroinnissa on keskitytty sanalliseen viestintään, ja siihen mitä haastateltavat aiheesta sanovat ja ovat mieltä. Litteroinnissa ei oteta huomioon sanatonta vuorovaikutusta.

3.3 Analyysimenetelmänä laadullinen sisällönanalyysi

Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2009: 108) mukaan laadullisen analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja mahdollisimman selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Analyysissa aineisto järjestetään tiivistettyyn muotoon, kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Sisällönanalyysissä pyritään tuomaan selkeyttä aineistoon siten, että siitä voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009: 108).

Jaana Vuoren mukaan laadullisessa sisällönanalyysissä huomion kohteena on, se mistä aiheista ja teemoista aineisto kertoo (Vuori 2021). Sisällönanalyysissä tekstistä etsitään merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009: 104). Analyysissa voidaan keskittyä konkreettisiin ilmauksiin tai abstraktimman ja käsitteellisemmän tason kuvaukseen. Mahdollista on keskittyä julkituotuihin ja ilmeisiin sisältöihin tai nostaa esiin piileviä sisältöjä (Vuori 2021).

Sisällönanalyysi voi olla joko aineistolähtöistä tai teorialähtöistä tai näiden yhdistelmä (Vuori 2021). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto ensin pelkistetään, sitten ryhmitellään ja lopuksi muodostetaan kokoavat käsitteet (Tuomi & Sarajärvi 2009: 108–109). Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston luokittelu pohjautuu aiemmin esiteltyyn teoreettiseen viitekehukseen ja käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2009: 113).

Omassa analyysissäni yhdistyy aineisto- ja teorialähtöisyys, kuitenkin painottaen jälkimmäistä. Analyysin kohteena ovat Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka ja riihimäkeläisten haastattelut. Laadullinen sisällönanalyysi perustuu koodaukselle, jossa tunnistetaan aineistoista erilaisia sisällöllisiä elementtejä (Vuori 2021). Aineistoista on tarkoitus vertailemalla etsiä sekä yhdistäviä että eroavia elementtejä (Vuori 2021). Koodasin litteroiduista haastatteluista esiin katkelmia, joissa toistuvat samankaltaiset teemat ja sisällöt, ja luokittelen ne yhteen. Erityisesti etsin määritelmiä ja kuvauksia vastuullisesta riihimäkeläisestä ja ympäristökansalaisuudesta. Koodatessa syntyivät myös luokat kierrättäminen/jäte, lähiluonto/konkreettinen ympäristö, kuluttaminen, osallistuminen ja tieto.

4 Analyysi

4.1 Kaupungin ympäristöpolitiikka

Riihimäen ympäristöpolitiikassa (2022) ”Resurssiviisas Riihimäki 2030” tavoitellaan hiilineutraaliutta, kestäväää liikennettä ja tiivistä kaupunkirakennetta, luonnonvarojen kestäväää kulutusta ja kiertotaloutta sekä monimuotoista ja hyvinvoivaa elinympäristöä. Ympäristöpolitiikan on laatinut kaupungin ympäristönsuojelun virkahenkilöt ja sen on hyväksynyt kaupunginvaltuusto.

Riihimäen ympäristöpolitiikkaan vaikuttaa kaupungin kuuluminen FISU:un eli Finnish Sustainable Communities -edelläkävijäkuntaverkoston. FISU:n jäsenenä Riihimäki on sitoutunut tavoittelemaan päästöttömyyttä, jätteettömyyttä ja globaalisti kestäväää kulutusta vuoteen 2050 mennessä (Riihimäen kaupunki 2022). Välitavoitteena 2030 vuodelle on 80 % päästövähennys vuoden 2007 tasosta, kotitalousjätteen väheneminen ja kierrätysaste 65 % tasolle sekä kulutusperäisen hiilijalanjäljen puolittaminen vuoden 2015 tasosta (Fisu n.d.).

Lisäksi Riihimäki on osana Circwaste-hanketta, joka edistää kiertotaloutta, materiaalien tehokasta käyttöä ja kierrätystä sekä jätteen synnyn ehkäisyä (Circwaste n.d.). Tavoitteena on yhdyskuntajätteen ja biojätteen kierrätysasteen parantaminen, ruokahävikin puolittaminen ja rakennus- ja purkujätteen tehokkaampi hyödyntäminen (Riihimäen kaupunki 2022: 34). Kaupungin ympäristöpolitiikkaa on valmisteltu vuosina 2020–2021, jolloin vaikuttavia tekijöitä olivat erityisesti koronapandemia sekä IPCC:n vuoden 2021 ilmastoraportti (Riihimäen kaupunki 2022: 3).

Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikassa yksi kaupungin viidestä päätavoitteesta vuodelle 2030 on ”Vastuullinen riihimäkeläinen”. Tarkemmin kuvattuna tavoitteeseen sisältyy seuraavaa:

”Riihimäkeläiset ovat ympäristötietoisia ja –vastuullisia. Kaupunkilaiset valitsevat kestäviä palveluita ja tuotteita. Riihimäkeläisen kulutusperäinen ekologinen jalanjälki on pienentynyt 50 % vuoden 2005 tasosta. Kaupunki ja riihimäkeläiset yritykset ja yhteisöt kantavat ympäristövastuunsa esimerkillisesti. Useat riihimäkeläiset yritykset ja muut toimijat ovat sitoutuneet ympäristövastuullisuuteen. Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat osa arkea. Riihimäkeläiset haluavat omalla toiminnallaan olla mukana kantamassa vastuuta ympäristöstä.” (Riihimäen kaupunki 2022: 29).

Tavoitteena on ympäristötietoinen ja –vastuullinen kaupunkilainen, joka osallistuu aktiivisesti vastuullisuuden tavoitteluun Riihimäellä. Tavoite mukailee vahvasti erilaisia ympäristökansalaisuuden määritelmiä, joissa useimmissa korostetaan yksilön ympäristötietoisuutta, ympäristövastuullisuutta ja aktiivista toimintaa. Siten Riihimäen kaupungin tavoite ”vastuullinen riihimäkeläinen” voidaan nähdä paikallisena tavoitteena ympäristökansalaisuudesta. Vastuullinen riihimäkeläinen on strateginen tavoite ja ympäristöpäätöksenteon kannalta eräänlainen ihanneriihimäkeläinen.

Riihimäen ympäristöpolitiikan dokumentti ja sen tavoitteet on ensisijaisesti kohdennettu kaupungin virkahenkilöille ja toimielimille. Tavoite ”vastuullinen riihimäkeläinen” tuo kuitenkin kuntalaiset ympäristöpolitiikan keskiöön. Vastuullinen riihimäkeläinen ei ole kaupunkilaisena vain politiikan ja hallinnon kohde, vaan myös aktiivinen toimija (Eranti & Faehnle 2022: 183). Riihimäkeläisten halutaan toteuttavan ja ideoivan ympäristötekoja ja heidän kanssaan halutaan olla vuorovaikutuksessa.

Ympäristöpolitiikassa mainittuna toimenpiteenä on esimerkiksi koostaa ”kaupunkilaisten ideat ideapankkiin, josta niitä voidaan seurata ja nostaa toteutukseen” (Riihimäen kaupunki 2022: 30). Toimenpiteenä on lisäksi kehittää ”vuorovaikutteisia yhteistyömuotoja” (Riihimäen kaupunki 2022: 30), jotka ovat onnistuneen osallistamisen saavuttamisen edellytys (Mustalahti ym. 2015). Tavoitteena on lisäksi tehdä ympäristötietoisuutta mittaavia kyselyitä, kehittää ”käyttäjälähtöisesti kierätyskeskustoimintaa” ja suunnitella ”syötävä puisto yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa” sekä palkita asukkaita vastuullisuudesta erilaisten kampanjoiden tai kilpailujen muodossa (Riihimäen kaupunki 2022: 31).

Tavoitteeksi on asetettu ympäristötietoisuuden tason ja osallisuusmahdollisuuksien parantaminen (Riihimäen kaupunki 2022: 29). Tarkemmin sanoitettuna tavoitteeksi asetetaan, että ”osallisuus ja yhteisöllisyys ovat osa arkea” ja osallistumismahdollisuuksia pyritään lisäämään ja parantamaan (Riihimäen kaupunki 2022: 29). Usein poliittishallinnollisissa asiakirjoissa osallisuutta ei määritellä tai perustella kovin tarkasti, ja osallisuudella saatetaan tarkoittaa sitä, mikä kulloinkin on tarkoituksenmukaista (Stenvall 2013: 76). Osallisuutta ei ole tässä Riihimäen ympäristöpolitiikassa määritelty tarkemmin. Osallisuuden kokemus liittyyneen kuitenkin siihen, että kaupunkilaisilla ja yhteisöillä olisi tunne siitä, että ovat osa Riihimäen yhteistä ympäristömyönteistä ja kestävyttä tavoittelevaa toimintaa. Kaupungin kestävyystyössä toiminta ja ideat lähtivät myös

kaupunkilaista itsestään, eikä kestävyuden tavoittelu tapahtuisi vain hallinnon tasolla. Osallisuudella tavoitellaan kaupunkilaisten osallistumista ja osallistamista.

On hyvä tarkastella tavoitetta myös suhteessa muiden vastaavien kaupunkien ympäristöpolitiikkaan. Uudellamaalla sijaitseva, Riihimäen naapuri Hyvinkää kuuluu sekin Fisu-verkostoon. Hyvinkään kaupungin ympäristöohjelma 2023–2027 (2022) on teemoiltaan ja rakenteeltaan hyvin samankaltainen kuin Riihimäen ympäristöpolitiikka. Hyvinkään ympäristöohjelmasta ei löydy vastuullisen hyvinkääläisen tavoitetta, mutta ympäristötietoisuus on ohjelmassa yksi kuudesta pää-tavoitteesta. Ohjelmassa todetaan: "Tuemme ympäristökasvatusta ja kuntalaisten ympäristötietoisuuden lisääntymistä." (Hyvinkään kaupunki 2022:10).

Riihimäen tavoin Kanta-Hämeessä ja Fisu-verkostossa sijaitsevan Forssan "Ekologisen järkivihreyden tiekartassa" (2022) jaetaan samoja tavoitteita kuin edellä mainituissa. Tiekartta ei kuitenkaan sisällä ympäristötietoisuuteen tai -vastuullisuuteen liittyvää suoranaista tavoitetta, ja kuntalaisen rooli tiekartassa on muutoinkin hyvin pieni. "Järkivihreyden" mainitaan edistävän forssalaisten hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä (Forssan kaupunki 2022: 3). Kaupungin rooli näyttäytyy kannustajana ja ympäristövastuullisuuden mahdollistajana.

Lahden Ilmasto-ohjelmassa (2023: 27) todetaan tavoitteeksi kiertotalouden ja kestäväen kulutuksen osalta esimerkiksi, että "asukkaat ja alueen toimijat tietävät, mitä hiilineutraalius tarkoittaa, miksi sitä tavoitellaan ja miten voivat itse vähentää henkilökohtaisia päästöjään". Ilmastotyöhön halutaan kaupungin lisäksi osallistuvan asukkaiden ja yritysten. Asukkaiden osallistuminen ilmastotyöhön saavutetaan keskustelutilaisuuksilla, osallistavalla budjetoinnilla ja asukasraadeilla (Lahden kaupunki 2023: 22). Toimenpiteet ovat samankaltaisia kuin Riihimäen kaupungin "kestävän kehityksen työpajat ja tiedotustilaisuudet" sekä "vuorovaikutteiset yhteistyömuodot".

Täten Fisu-verkostoon kuuluvat kunnat jakavat monia yhtäläisiä ympäristöpolitiikan tavoitteita, mutta kuntalaisten rooli ympäristöpolitiikan tavoitteissa voi saada monenlaisia muotoja. Lahti ja Riihimäki painottavat kuntalaisten osallistamista kattavissa ympäristö- ja ilmastopolitiikoissaan ja osallistamiselle on asetettu selkeitä toimenpiteitä. Vastuullisen riihimäkeläisen korostettu toimijuus nousee esiin vertaillen kaupunkien ympäristöpolitiikkoja.

4.2 Vastuullinen riihimäkeläinen

Kuntalaiset saivat haastatteluissa tuoda esiin juuri sellaisia tapoja olla vastuullinen riihimäkeläinen kuin he itse tärkeäksi tai oleelliseksi näkivät. Tässä työssä en määrittele olivatko haastateltavani täydellisiä ympäristökansalaisia ja vastuullisia riihimäkeläisiä tai näiden vastakohtia. Haastateltavat saavat itse muodostaa näihin liittyvän identiteettinsä omien kokemuksiansa pohjalta. Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka (2022) tai sen tavoite ”vastuullinen riihimäkeläinen” eivät olleet haastateltaville entuudestaan tuttuja.

Kysyttäessä haastateltavilta, miten he määrittelevät ympäristövastuullisuuden ja ”kuka tai millainen on ympäristövastuullinen riihimäkeläinen?” olivat vastaukset osittain samankaltaisia, mutta erilaisia painotuksiakin löytyi.

”Se on sitä aktiivista kuntalaisena olemista eli kuuntelee, lukee, kyseenalaistaa. -- Vastuullisena kuntalaisena löytää se tie, millä sä pystyt vaikuttaa niihin asioihin, jotka sua on nyt sitten vaikka ympäristöpolitiikassa niinku kiinnostaa.” - Nainen 73 v.

”Sanoisin, että ihminen, joka välittää ympäristöstään ja tulevaisuudesta. Ei mene pelkästään oma napa edellä.” - Nainen 29 v.

”Yksilön vastuu siitä mitä tekee -- pitää olla tiedostettu myös, että mitä sä aiheutat ympäristölle ja yhteisölle. -- Jos käydään jossain luonnossa, niin sitten jätetään se sellaiseksi, mitä se on ollutkin tai jopa paremmaksi.” - Nainen 22 v.

Osa haastateltavista pohti ympäristövastuullisuutta sen pohjalta, mitä omassa taloudessa tehdään ympäristön eteen, osa taas pohti yleistä ideaalia ympäristövastuullisuudesta. Vastuullisen riihimäkeläisen velvollisuutena nähtiin vähintään se, että lajittelee ja kierrättää kotona syntyvän jätteen ja käyttää mahdollisuuksien mukaan vähäpäästöisiä liikennemuotoja, kuten julkista liikennettä ja polkupyörää. Ympäristövastuullinen riihimäkeläinen tiedostaa vastuun teoistaan ja niiden vaikutuksesta ympäristöön. Osa haastateltavista löysi itsestään vastuullisen riihimäkeläisen piirteitä. Myös lähipiiristä tunnistettiin löytyvän vastuullisia riihimäkeläisiä.

Vastuuton riihimäkeläinen sen sijaan oli haastateltavien mukaan sellainen, joka ei välitä ympäristöstä tai muista ihmisistä. Vastuuton riihimäkeläinen pahimmillaan roskaa ja tuhoaa yhteistä

ympäristöä. Suurimman osan ihmistä nähtiin kuitenkin asettuvan johonkin vastuullisen ja vastuutoman välimaastoon. Sellainen riihimäkeläinen ei pilaa ympäristöä ja suhtautuu siihen jollain tavalla neutraalisti. Hän ei välttämättä lajittele täydellisesti, mutta pohtii kuitenkin välillä arjessaan erilaisten vaihtoehtojen vaikutusta ympäristöön. Tiedon ja asenteiden sekä toiminnan välillä saattaa myös olla ristiriitaisuuksia. Tämä välimaaston riihimäkeläinen ei välttämättä jaksaa osallistua ”ylimääräiseen” ympäristövastuulliseen toimintaan, kuten roskatalkoisiin. Neutraalisti ympäristöasioihin suhtautuva riihimäkeläinen ei välttämättä näe oman toimintansa vaikutuksen merkityksellisyyttä, eikä siksi ole motivoitunut toimimaan aktiivisesti ympäristön hyväksi.

”Vastuuttomaksi kutsuisin varmaan semmoista, joka on heittänyt hanskat tiskiin ja ei kiinnosta... -- heittänyt toivonsa, eikä ajattele sitä asiaa. Tai ajattelee sen näin, että muut hoitakoot.” – Nainen 73 v.

Eranti & Faehnen (2022) jaottelemista kaupunkilaisten ympäristökansalaisuuden rooleista haastatteluissa korostui etenkin kuluttajan rooli ja luonnosta nauttija. Ympäristövastuullisuutta toteutettiin tai pyrittiin toteuttamaan vastuullisen kuluttamisen käytäntöjen kautta. Luonnosta huolehtiminen nähtiin tärkeänä tekona ja luonnosta nauttimisella nähtiin olevan paljon hyötyä. Nainen 73 v. puheessa korostui erityisesti asujan ja aktiivisen toimijan rooli. Asujana hän oli pyrkinyt tekemään vastuullisia valintoja pihallaan ja talon lämmityksessä. Aktiivisena toimijana hän oli mukana monissa yleishyödyllisissä yhdistyksissä. Hän käsitti vastuullisen riihimäkeläisyyden kansalaisaktiivisuutena. Itse hän oli osallistunut aktiivisesti keskusteluun kaupunkiluonnon säilyttämisestä Riihimäellä.

4.3 Ympäristövastuulliset arjen käytännöt

Mitä tulee arjen ympäristövastuullisiin käytäntöihin, korostui haastatteluissa etenkin jätteen lajittelu ja kierrättäminen sekä liikkumiseen liittyvät kysymykset. Nainen 73 v. ja nainen 22 v. kertoivat lajittelevansa ja kierrättävänsä jätteet. Nainen 29 v. ja mies 33 v. tunnistivat tämän tärkeäksi arjen ympäristöteoksi, mutta eivät silti aina lajittele jätteitään. Jätteiden lajittelu saattoi korostua haastatteluissa, koska se on ympäristötekona onnistuttu tekemään tutuksi laajalle yleisölle jo pidemmän aikaa.

Nainen 73 v. tunnisti arjessaan hiilijalanjäljen kolme merkittävää muodostajaa – liikkuminen, asuminen ja ravinto. Näissä kaikissa hän koki itse jo tehneensä paljon. Hän oli esimerkiksi laskenut lämpöä kodissaan ja vähentänyt punaista lihaa ruokavaliossaan. Iän ja terveyden puolesta auton käyttäminen oli välttämätöntä, mutta hän pohti julkisen liikenteen käyttämisen mahdollisuuksia. Hän näki Riihimäen olevan kooltaan kompakti ja kaiken tarvittavan olevan suhteellisen lähellä. Lisäksi Riihimäeltä pääsee helposti junalla kulkemaan muihin kaupunkeihin ja liityntäpysäköinti rautatieasemalle on tehty helpoksi.

Julkisessa liikenteessä nainen 73 v. ja 22 v. näkivät paikallisesti hieman parannettavaa. Tehokkaampi julkinen liikenne voisi mahdollistaa esimerkiksi omasta autosta luopumisen. Riihimäellä on otettu käyttöön R-kyyti, liikkumisen tarpeeseen vastaava ja tilauksesta toimiva kutsukyytipalvelu, mutta se ei ole haastateltavien kuuleman perusteella ollut vielä riittävän toimiva. Nainen 22 v. totesi hyödyntävänsä pyörää ja julkista liikennettä silloin kun on mahdollista. Hän näki, että merkittävä teko, jolla kaupunki voi tukea ympäristövastuullista arkea, on kehittää julkista liikennettä entistä toimivammaksi ja saavutettavammaksi. Mies 33 v. totesi ajavansa paljon autolla, mutta myönsi, että tämä käytäntö olisi hyvä välillä korvata pyöräilyllä tai kävelyllä.

Kuluttamisesta ja ostokäyttäytymisestä puhuttiin haastateltavien kanssa jonkin verran. Nainen 22 v. totesi, että vastuuton riihimäkeläinen ostaa paljon uusia tavaroita, vaatteita ja elektroniikka, vaikka ei näitä todella tarvitsisi. Nainen 29 v. myönsi nettishoppailevansa paljon, mutta tiedosti sen ympäristön kannalta huonoksi tavaksi. Joidenkin ostoksien yhteydessä on kuitenkin tullut esille tuotteen ja sen postittamisen hiilijalanjälki, jonka takia omaa tapaa on tullut tarkasteltua myös kriittisesti. Kaikki haastateltavat suhtautuivat positiivisesti käytettyjen tavaroiden ja vaatteiden ostamiseen, ja olivat huomanneet yleisten asenteiden muutoksen suhteessa esimerkiksi kirpputoreihin.

Ruuan ympäristövaikutuksista ei haastatteluissa kovin paljoa keskusteltu. Nainen 22 v. kertoi olevansa kasvissyöjä ja nainen 73 v. vähentäneensä punaisen lihan käyttöä. Ruokailutottumusten vähäinen esille nouseminen haastatteluissa kertoo ehkä aiheen henkilökohtaisuudesta. Omia ruokailutottumuksia ei välttämättä haluta avata vieraalle henkilölle. On myös mahdollista, etteivät ruuan ympäristövaikutukset ja merkitys yksittäisen ihmisen hiilijalanjäljelle ole kaikille haastateltaville kovin selkeää.

Riihimäen ympäristöpolitiikassa eräs toimenpide on viestiä kaupunkilaisille kestävien valintojen helppoudesta ja "pienistä arjen muutoksista, ihmisen kokoisista asioista" (Riihimäen kaupunki 2022: 31). Useampi haastateltava nostikin esiin, että arjessa kannattaa tehdä pieniäkin ympäristötekoja, koska niillä voi kertautuessaan olla suuri merkitys.

"Mä oon sitä mieltä, että kaikki me voidaan vaikuttaa tähän meidän ympäristöön tekemällä ihan niitä pieniä tekoja. Kenenkään ei tartsi tehdä kerralla mitään ihmeellisiä niinku maailmaa mullistavia -- Kaikki kun osallistuu vähän, niin sekin on varmasti iso apu." - Mies 33 v.

4.4 Ympäristöasenteet ja motivaattorit

"Ehkä se [motivaatio] liittyy siihen, kun mä tykkään just luonnosta ja eläimistä ja ne on mulle tärkeitä ja haluan myös tavallaan pitää siitä huolen, ettei niitä tuhota ihan tietten tahtoen. -- Ettei se [luonto] ole vaan meille ihmisille." - Nainen 22 v.

Yleisesti motivaatio ympäristövastuulliseen toimintaan syntyi haastateltavien puheiden perusteella heidän omasta lähiympäristöstään, jossa nähtiin paljon hyvää. Riihimäellä todettiin löytyvän paljon kaunista luontoa. Kaikki mainitsivat jollain tavalla haluavansa nähdä ympäristön ja lähiluonnon pysyvän viihtyisänä ja kauniina tulevaisuudessakin. Tästä keskusteltaessa hahmottui, että konkreettinen aktivoituminen toimintaan tapahtuu usein oman lähiympäristössä koettujen tärkeiden asioiden kautta.

Tärkeitä haastateltaville olivat erilaiset viheralueet, kuten puistot ja luontopolut. Riihimäellä kaupunkialueen puiden kaataminen on herättänyt paljon huolta viimeisen vuoden aikana, ja aiheesta on keskusteltu esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, kuten "Riksu-ryhmässä" Facebookissa. Tähän liittyvään keskusteluun nainen 73 v. oli osallistunut itse ja yhdistyksiensä kautta. Hän nimesi kaadetut puut Riihimäen "kuumaksi perunaksi".

Nainen 73 v. kehui riihimäkeläisten toimeliaisuutta vieraslajin, espanjansiruetanan, torjunnassa. Vieraslaji- ja roskatalkoiden kautta kaupungin ja kaupunkilaisten olisi helppoa ja hyödyllistä tehdä aktiivista yhteistyötä. Talkoot mainitaan yhtenä toimenpiteenä myös kaupungin ympäristöpolitiikassa (Riihimäen kaupunki 2022: 31). Talkoot voisivat toimia yhteisöllisyyttä - ympäristöpolitiikassakin mainittua arvoa - edistävänä ympäristötoiminnan muotona.

*“Pitäisi hyödyntää sitä, että ihmiset kuitenkin haluaa tehdä. Ihan selvästi näkee semmoisina ke-
sinä, kun on paljon siruetanoita, niin ihmiset menee pussien kanssa tuolla pitkin oja ja poimii
niitä. -- Mut et ois niinku sellaset yhteisölliset talkoot.” - Nainen 73 v.*

Jätteiden lajittelu ja kierrättäminen tunnistettiin tärkeäksi arjen ympäristöteoksi. Lajittelematta jät-
täminen saattaa herättää toisinaan syyllisyyden tunnetta:

*“Kyllä muo hävettää, kun joku mamma kävelee mun edessä [taloyhtiön jäteastioille] ja sillä on
kolme eri pussii lajiteltuna. Mä oon sillein et mä piilotan sen mun kassin... -- Muo hävettää siinä.”
- Nainen 29 v.*

Syyllisyydentunne saattaa muuttaa käyttäytymistä (Massa 2006: 121) ja toimia jatkossa ajurina
ympäristömyönteisempään toimintaan.

Nainen 29 v. ja mies 33 v. totesivat, etteivät ympäristöaiheet ole heitä aikaisemmin juurikaan kiin-
nostaneet, mutta muutos ajattelussa on tapahtunut oman lapsen syntymän myötä. Lapsen halu-
taan kasvavan vakaassa ympäristössä tulevaisuudessa, ja lapselle halutaan esimerkiksi ostaa laa-
dukkaita vaatteita, jotka kestävät käytössä. Motivaatio tai ajattelutavan muutos voi siis syntyä täl-
laisen elämän käännekohdan myötä.

*“Se mielipide [ympäristöasioista] on vähän muuttunut, että pitää osaa kanssa ajatella vähän
niinku jatkoa. Että koittaa itse vaikuttaa siihen niin paljon kun pystyy.” - Mies 33 v.*

*“Kun ajatusmaailma muuttuu iän myötä, ja varsinkin kun on pieni lapsi, miettii, että mitä tää
maailma on kolmenkymmenen vuoden päästä. Ja sitten sä näet jo nyt, että ettei se menossa
mihinkään paremmaksi.” - Nainen 29 v.*

Toiveikkuus tulevaisuuden suhteen vaihteli haastateltavien keskuudessa. Esimerkiksi ilmaston-
muutoksen nopea eteneminen herätti huolta. Osa taas näki, että etenkin nuorissa on toivoa, sillä
he ovat paljon ympäristötietoisempia kuin aikaisemmat sukupolvet. Haastateltavat olivat havain-
neet kulttuurin muutoksen suhteessa esimerkiksi kirpputoreihin, käytettyyn tavarahan ja omista-
miseen. Positiivisena nähtiin myös se, että kouluissa ympäristöaiheista puhutaan nykyään enem-
män kuin joidenkin haastateltavien nuoruudessa.

Positiivisen esimerkin voima nousi kahdessa haastattelussa esiin. Nainen 73 v. kertoi pyrkivänsä pitämään pihaansa mahdollisimman pölyttäjätystävällisenä istuttamalla esimerkiksi niittykukkia ja antamalla niiden kasvaa vapaana nurmikon sijaan. Hän kertoi monien ohikulkijoiden ihastelleen kukkaniittyään ja ottaneen kukista jopa kuvia. Toiveena on, että muutkin innostuisivat ideasta ja ottaisivat siitä mallia omilla pihoihillaan. Nainen 29 v. taas koki, että on tärkeää palkita kaupunkilaisia ympäristövastuullisista teoista, koska se kannustaa muitakin mukaan ympäristövastuulliseen toimintaan:

“Jokainen meistä halua tulla nähdyksi jossain, missä me ollaan hyviä. -- Kun joku saa palkinnon, niin toinenkin [ajattelee], et vitsi mäkin haluun ja sit se rupee kans tekee töitä sen eteen ja sit se lähtee niinku semmosena palloefektinä.” - Nainen 29 v.

4.5 Osallisuus ja toimijuus

Haastateltavien profiilit olivat hyvin erilaisia keskenään. Yksi haastateltavista oli eläkkeellä oleva omakotitaloasuja, joka on aktiivinen yhdistystoimija. Kaksi haastateltavaa taas olivat maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia sekä pienen lapsen vanhempia. He ovat työssäkäyviä ja asuvat kerrostaloasunnossa. Kolmas haastateltava oli 22-vuotias opiskelija, joka asuu vanhempiensa luona.

Näiden profiilien ajalliset ja taloudelliset resurssit ovat toisistaan poikkeavia. Voidaan olettaa, että eläkeläisen ja työssäkäyvien vanhempien käytettävissä oleva aika on hyvin erilainen. Taloudellisista resursseista huomionarvoisia haastattelussa esiin nousseita tekijöitä ovat asumismuodot omassa omakotitalossa ja vuokralla kerrostaloasunnossa. Nuoren opiskelijan taloudelliset resurssit voidaan olettaa hyvin erilaisiksi kuin muiden haastateltavien. Toisaalta 73 v. haastateltava toi esiin, ettei hän pysty ikänsä ja fyysisen toimintakykynsä puolesta esimerkiksi täysin luopuman autosta. Haastattelussa päädyttiin kuitenkin siihen, että jokainen tekee ympäristötekoja omien kykyjen ja mahdollisuuksien mukaan.

Haastateltavista 73 v. naisella on paikallisena yhdistystoimijana verkostoja ja kontakteja, joiden kautta tietynlainen tieto kulkeutuu hänelle helpommin. Hän oli itse koulutettu ja kertoi lisäksi

lähipiirissään oleva paljon luonnontieteilijöitä, minkä takia ympäristöasiat ovat hänelle melko tuttuja ja niistä keskustellaan lähipiirin kesken.

”Mulla tietenkin on kiinnostus suurempaa kuin ehkä keskivertoriimäkeläisen, koska niinku mä jo selitin tuossa -- niin mulla on siis biologeja lapsissa ja lasten serkuissa niin meillä seurataan hyvin paljon, mitä ympäristössä tapahtuu. Miten soita suojellaan? Miten metsiä kaadetaan, miten niitä hoidetaan, miten arvotetaan sellaisia alueita, mitä kannattaa suojella.” – Nainen 73 v.

Täten haastateltavien tiedollisissa resursseissa voi olla eroa. Toisaalta nuorimmalla haastateltavalla tiedollisiin resursseihin voi vaikuttaa se, että hänen aikanaan esimerkiksi koulussa on saatettu käsitellä enemmän ympäristöteemoja kuin aikaisemmin. Haastateltavista osa toi esiin sen, etteivät ympäristöaiheet arjessa ole aina sellaisia, että niiden miettimiseen ja edistämiseen riittäisi yksilöllä resursseja:

*”Että ihmiset tajuaa pysähtyy ja miettii hetken tätä [ympäristö]asiaa. Koska me eletään semmo-
sessa maailmassa, jossa on koko ajan kauhee kiire joka paikkaan. Älytön stressi joka asiasta.”* -
Mies 33 v.

Osallisuudesta haastateltavilla oli vaihtelevat kokemukset. Haastateltavista vain 73 v. nainen tunnisti osallistuneensa jonkinlaiseen ympäristötoimintaan. Toiminta on tapahtunut erilaisissa yhdistyksissä tai järjestöissä. Nainen 22 v. ei muistanut osallistuneensa järjestettyyn ympäristötoimintaan, mutta oli kiinnostunut erilaisista tapahtumista ja talkoista sekä informatiivista tilaisuuksista. Mies 33 v. ja nainen 29 v. tunnistivat ajan ja kiinnostuksensa olevan rajallisia ”ylimääräiseen” ympäristötoimintaan osallistumiseksi, mutta näkivät potentiaalisena kanavana erilaiset lapsiperheille suunnatut tapahtumat.

Perheille ja lapsille suunnatut ympäristöaiheiset tapahtumat nousivat muutoinkin esiin haastattelussa. Haastateltavat arvelivat, että mitä enemmän lapsena toimii luonnossa ja ympäristön hyväksi, sitä motivoituneempi on myös vanhempana ympäristövastuulliseen toimintaan. Tutkimuksessa on todettu, että lapsuudessa tapahtunut luonnossa oleminen ja läheinen suhde luontoon vahvistaa myöhempää ympäristökansalaisena toimimista ja ympäristöstä vastuun kantamista (Pienimäki ym. 2021: 27).

Kansalaiset saattavat olla kykenemättömiä osallistumaan tiedon, kiinnostuksen, luottamuksen tai saavutettavuuden puutteen vuoksi (Mustalahti & Agrawal 2020: 6). Haastatteluissa toistuva teema oli riittävä tiedon saatavuus. Kaupungin ympäristöviestintään ei juurikaan oltu törmätty missään kanavissa. Parempaa tiedottamista peräänkuuluttivat kaikki haastateltavat. Monet haastateltavat sanoivat sekä haluavansa että tarvitsevansa lisää tietoa siitä, millaista ympäristöön liittyvää toimintaa kaupungissa järjestetään ja miten siihen voisi osallistua.

Lisäksi osa haastateltavista koki tarvitsevansa enemmän tietoa siitä, miten arjessaan voi olla ympäristövastuullisempi. Nainen 29 v. ja mies 33 v. tunnistivat esimerkiksi kierrättämisen ja liikuttamisen valinnat ympäristötekoina. Heille ei kuitenkaan ollut tuttu esimerkiksi yksilön hiilijalanjälki ja sen kokoon vaikuttavat arjen käytännöt. Nainen 73 v. ja nainen 22 v. olivat jollain tavalla tutustuneet hiilijalanjälkeen. Nainen 29 v. toi esiin, että tällä hetkellä yksilöllä on suuri vastuu siinä, että hänen tulee itse osata ja jaksaa ottaa selvää ympäristöasioista toimiakseen ympäristövastuullisesti. Tämä kuvastaa hyvin, miten yhteiskunnassa yleinen yksilöön kohdistuva vastuullistamispuhe omaksutaan, ja miten se voi muodostua taakaksi.

Haastateltavien mukaan tietoa tulisi saada erilaisissa kanavissa. Heidän mukaan vanhemmat ikäluokat voidaan tavoittaa paremmin perinteisen kotiin jaettava paikallislehden kautta, ja nuoremmat ikäpolvet sosiaalisen median kautta. Nainen 73 v. kertoi innostuneensa Kestävä elämä Riihimäellä -uutiskirjeestä, mutta pettyneensä sen epäaktiivisuuteen. Tiedon saamisen tapoihin liittyy paljon yksilöllisiä mieltymyksiä. On kuitenkin totta, että toimiakseen aktiivisesti ympäristökansalaisen roolissa, tarvitsee kaupunkilainen tietoa, miten osallistua ja vaikuttaa. Toisaalta pelkkä tiedon jakaminen ei riitä, vaan käyttäytymisen muutos vaatii kansalaisten syvällisempää osallistamista (Mustalahti ym. 2015: 392).

Esiin nostettiin lisäksi se, miten ympäristöaiheet ja niistä tiedottaminen ei välttämättä saavuta kaikenlaisia riihimäkeläisiä. Nainen 29 v. huomauttaa, että Riihimäellä on paljon eri taustoista ja kulttuureista tulevia ihmisiä. Tiedon saaminen sekä osallistuminen ympäristöpäätöksentekoon ja -toimintaan tulee olla mahdollista myös maahanmuuttajille.

Paikallishallinnon resurssit eivät aina ole riittäviä osallistavien prosessien toteuttamiseksi ja vaikka jonkinlaiset vaikuttamisen väylät ovat avoinna, voi kansalaisten osallistuminen olla heikkoa tai olematonta (Mustalahti ym. 2015: 395). Aktiivinen tiedottaminen erilaisissa kanavissa vaatii

kaupungin ympäristönsuojelulta paljon resursseja, joita sillä ei välttämättä ole. Viranhaltijat saattavat lisäksi väsyä tehottomaksi koettuun vuorovaikuttamiseen (Eranti & Faehnle 2022: 184).

Riihimäen kaupungilla on käytössään osallistuva budjetointi. Vuonna 2024 osallistuvassa budjetoinnissa kaupunkilaisten ideoista oli päätetty toteuttaa 14 kappaletta. Toteutettavien ideoiden joukossa ympäristöaiheisia ovat esimerkiksi erään uimarannan kunnostus, roska-astioiden lisääminen, espanjansiruetanoiden torjuntaa sekä kiertotaloutta tukeva ehdotus työkalujen lainauspisteistä (Riihimäen kaupunki 2024).

Mies 33 v. kehui osallistuvan budjetoinnin ideaa ja totesi sen sopivan ympäristöideoiden esiin tuomiseen. Osallistuva budjetointi onkin yksi esimerkki paikallisista osallistavista menetelmistä, joiden on todettu toimivan (Mustalahti ym. 2015: 394). Haastateltava kuitenkin huomauttaa, että toteutuvista ympäristöideoista on hyvä tiedottaa näkyvästi:

“Sen pitää kanssa näkyä, et jos joku idea menee läpi ja sitä lähetään toteuttaa -- Et ihmisillä tulee jatkossakin ideoita ja uskaltaa tuoda niitä esille.” - Mies 33 v.

Kun osallistumismahdollisuuksia tarjotaan kaupunkilaisille, on tärkeää, että niistä jää myös tunne, että pystyy toiminnallaan vaikuttamaan.

5 Johtopäätökset

5.1 Ympäristövastuullisuus kunnan ja kuntalaisen yhteistyönä

On tärkeää, että kunnat omalla alueellaan ja vaikutuspiirissään pohtivat keinoja kehittää kansalaisten ympäristövastuullisuutta. Ympäristökansalaisuus voi ottaa monia muotoja ja tässä tutkimuksessa ympäristökansalaisuutta pohdittiin niin kunnan tavoitteen kuin kuntalaisten näkemysten kautta. Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikan tavoite mukailee ympäristökansalaisuuden määritelmiä aktiivisesta ympäristövastuullisesta toimijasta.

Haastatteluissa vastuullisen riihimäkeläisen määritelmässä oli yhtäläisyyksiä ja eroja sekä erilaisia painotuksia. Haastattelujen perusteella voisi tiivistää, että vastuullinen riihimäkeläinen on sellainen, joka ennen kaikkea välittää ympäristöstä ja sen tulevaisuudesta niin Riihimäellä kuin laajemmin. Vastuullinen riihimäkeläinen tiedostaa jollain tavoin toimintansa vaikutukset ympäristölle, ja siksi hän tekee arjessaan mahdollisimman ympäristövastuullisia valintoja, kuitenkin omien kykujensä ja mahdollisuuksiensa mukaan. Osa haastateltavista samaistui vastuullisen riihimäkeläisen rooliin, osa taas ei. Vastuullisia riihimäkeläisiä on jo olemassa, eikä se ole vain ympäristöpolitiikan ideaali tai mielikuvitusolento. Vastuullisen riihimäkeläisyyden omaksumiseksi kaupunkilaisilla on oltava riittävät tiedolliset, taidolliset, ajalliset ja taloudelliset resurssit. Mutta kuten haastateltavat itse toivat esiin, on jokaisen riihimäkeläisen mahdollista tehdä arjen pieniä ympäristötekoja.

Kaiken kaikkiaan ympäristövastuullisuuden tavoittelu nähtiin haastatteluissa kaupungin ja sen asukkaiden yhteistyönä, jossa molemmat tekevät oman osansa. Kaupungin rooli nähtiin etenkin vastuullisuuden mahdollistajana. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että kaupungin tulisi tukea kaupunkilaisia enemmän ympäristövastuullisuuden tavoittelussa. Nainen 73 v. ja nainen 22 v. korostivat, että kaupunkilaisten on itse myös haluttava toimia ympäristövastuullisesti ja valittava ympäristölle parempia vaihtoehtoja arjessaan.

Osallisuuden kehittämisessä tärkeässä osassa on tiedottaminen. Tietoa kaivattiin lisää siihen, miten voi olla ympäristövastuullisempi arjessaan sekä miten voi osallistua erilaiseen ympäristöön liittyvään toimintaan ja vaikuttaa ympäristöpäätöksentekoon. Tiedotuksen tulee myös tavoittaa

erilaisia kaupunkilaisia riippuen iästä niin kuin myös esimerkiksi maahanmuuttajataustasta. Yhteisölliselle ympäristötoiminnalle, kuten talkoille on haastattelujen perusteella kysyntää.

Mitä tulee tavoitteeseen siitä, että riihimäkeläisten kulutusperäinen ekologinen jalanjälki pienenesi vuoteen 2030 mennessä, olisi kaupungin syytä tehdä ekologinen jalanjälki tai hiilijalanjälki tunnetuksi kaupunkilaisten keskuudessa. Osalle haastateltavista hiilijalanjälki ei vielä ollut tuttu asia. Kaupungin olisi järkevää järjestää tästäkin tiedotusta ja koulutusta sekä esimerkiksi työpajoja, joissa kaupunkilaiset pääsisivät laskemaan oman jalanjälkensä ja saisivat eväitä sen pienentämiseksi. Ilman konkreettisia toimenpiteitä ei jalanjälkitavoitetta saavuta kuin sellaiset riihimäkeläiset, jotka omaehtoisesti jaksavat ja pystyvät asiaan perehtyä. Muutoinkin vastuullisen riihimäkeläisen roolin kantaminen voi jäädä vain sellaisten harteille, joilla on riittävät resurssit vastuun kantamiseen.

Tämän työn näkökulmasta Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka näyttäytyy tulevaisuuteen suuntautuvana ja aktiivisesti kestävyttä tavoittelevana. Tavoite vastuullisesta riihimäkeläisestä on laajasti kuntalaiset ja arjen ympäristöpolitiikan huomioiva ja siitä kannattaa pitää kiinni myös tulevaisissa strategioissa. Erilaisia osallistamisen tapoja on syytä hyödyntää ja kehittää. Kaupunkilaisten onnistuneen osallistamisen varmistamiseksi on huolehdittava riittävästä ympäristönsuojelun resursseista. Muutoin ympäristöpolitiikan tavoitteet voivat muodostua vastuuttaviksi.

Valitsin perehtyä vain vastuullisen riihimäkeläisen tavoitteeseen, mutta huomioin ympäristöpolitiikan kokonaisuuden analyysiä tehdessäni. Täten voin todeta vastuullisen riihimäkeläisen tavoitteen täydentävän kaupungin kokonaisvaltaista ympäristöpolitiikkaa ja kestävyystyötä.

5.2 Reflektio

Selkein haaste tässä tutkimusprosessissa oli löytää osallistujia työpajaan. Kutsu työpajaan jaettiin eri kanavissa ja riittävän ajoissa. Pääkanava kutsulle oli Kestävä Riihimäki -verkoston sähköpostilista. Listan ovat tilanneet sellaiset riihimäkeläiset, jotka ovat jo valmiiksi kiinnostuneet kestävyys-
teemasta. Oletus oli, että tästä joukosta löytyisi innokkaita osallistujia myös työpajaan. Aineistonkeruutavan muutoksen myötä haastateltavaksi valikoitui erilaisen profiilin omaavia riihimäkeläisiä. Työpajan ja haastattelun keinoin saatavat tulokset todennäköisesti poikkeavat toisistaan.

Aineistonkeruutavan muutos oli toisaalta hyvä asia, koska tämä tutkimuksen joukko saattoi kuvastaa realistisemmin ja laajemmin riihimäkeläisiä.

Tutkimuksen informanttien vähäisen määrän takia tämän työn perusteella ei ole mahdollista tehdä täysin yleistäviä päätelmiä, mutta tulokset ovat suuntaa antavia ja tärkeä näkökulma riihimäkeläisten kokemuksiin ja ajatuksiin. Työtä varten olisin myös voinut haastatella kaupungin ympäristönsuojelun virkamiehiä, jotta esiin olisi tullut selkeämmin heidän tavoitteensa ja diskursseja. Ympäristöpolitiikan dokumentti toimi kuitenkin virkamiespuolen näkökulmana tähän työhön, joskin se saattoi olla suppeampi kuin haastattelemalla. Kävin kuitenkin aiheesta epävirallisia keskusteluja ympäristöasiantuntijan kanssa työprosessin aikana ja teimme hyvää yhteistyötä alkuperäisen aineistonkeruusuunnitelman tiimoilta.

Koska kaupungin tavoite on nimeltään ”vastuullinen riihimäkeläinen”, oli tavoite jaettavissa kahden kysymyksen: mitä on vastuullisuus ja mitä on riihimäkeläisyys? Kandissani tutkin ympäristökansalaisuutta paikallisessa kontekstissa Riihimäellä. Tulokset ovat sidoksissa paikkaan ja edustavat mahdollisesti jossain määrin paikallisia. Siten aineistoa kerätessä saattoi tulla vastaan myös riihimäkeläistä identiteettiä ilmentäviä vastauksia sekä Riihimäen kaupungin ominaispiirteitä. Toisessa kaupungissa kerätty aineisto saattaisi ilmentää erilaista ympäristökansalaisuutta ja ympäristöteemoja.

Kandidaatin työn on luonteeltaan varsin rajallinen, ja siksi tässä työssä on perehdytty vain yhteen Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikan tavoitteeseen. Kaikkia ympäristöpolitiikan tavoitteita en siten kyennyt esittelemään ja arvioimaan. Kaupungin ympäristöpolitiikassa on kuitenkin paljon mielenkiintoista ja ajankohtaista sisältöä. Jatkotutkimustarpeita ajatellen, voisi olla mielenkiintoista vertailla kaupungin ympäristöpolitiikkaa syvällisemmin ja laajemmin muiden vastaavien kaupunkien ympäristöpolitiikkoihin. Tutkimuksessa voisi korostetummin etsiä vastauksia siihen, mikä tekee Riihimäen kaupungista ja sen ympäristöpolitiikasta erityisen suhteessa muihin. Näen myös osallisuustematiikan sellaisena, johon syventymistä voisin mielelläni jatkaa, jos ei tämän aiheen tiimoilta, niin jossain toisessa kontekstissa.

Pyrin tutkimuksessa saavuttamaan mahdollisimman objektiivisen näkemyksen tutkimusaiheesta. Mielestäni onnistuin tässä hyvin. Objektiivisuuden arvioinnin vuoksi on tuotava esiin, että tämän työn prosessin aikana solmittiin määräaikainen työsuhde Riihimäen kaupungin

ympäristönsuojelun kanssa tutkimuksen jälkeiselle ajalle. Itse en koe tämän vaikuttaneen esimerkiksi siihen, kuinka rehellisesti analysoin kaupungin ympäristöpolitiikkaa, vaan tästä huolimatta kykenin kriittiseen analyysiin.

Lähteet

- Albrecht, E., Tokola, N., Leppäkoski, E., Sinkkonen, J., Mustalahti, I., Ratamäki, O. & Viljanen, J. (2020) Nuorten ilmastohuoli ja ympäristökansalaisuuden muotoutuminen. Julkaisussa Pekkarinen, E. & Tuukkainen, T. (toim.), *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2020:4. Sivut 99–110.
- Dobson, A. (2003) *Citizenship and the Environment*. Oxford University Press. Sivut 83–140.
- D-mat. <<https://d-mat.fi/meista/>> 10.12.2023.
- Circwaste. <<https://www.materiaalitkiertoon.fi/fi-FI/Circwaste>> 21.2.2024.
- Eranti, V. & Faehnle, M. (2022) Osallistumisähkystä tekemisen demokratiaan – kaupungit ja aktiivinen ympäristökansalaisuus. Julkaisussa Laakso, S. & Aro, R. (toim.) *Planeetan kokoinen arki: Askelia kestävämpään politiikkaan*. Gaudeamus, Sivut 175–194.
- Fisu. Tietoa Fisusta. (N.d.) <<https://fisunetwork.fi/tietoa-fisusta/>> 21.2.2024.
- Forssan kaupunki. (2022) Ekologisen järkivihreyden tiekartta. <<https://www.forssa.fi/client/forssa/userfiles/ekologisen-jarkivihreyden-tiekartta.pdf>> 21.2.2024.
- Hadjichambis, A., Reis, P., Paraskeva-Hadjichambis, D. Cincera, J., Pauw, J. Gericke, N. & Knippels, M. (2020) *Conceptualizing Environmental Citizenship for 21st Century Education*. SpringerOpen.
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. (2021) Haastattelut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>> 21.2.2024.

- Hyvinkään kaupunki. (2022) Hyvinkään kaupungin ympäristöohjelma 2023–2027. <
<https://www.hyvinkaa.fi/globalassets/asuminen-ja-ymparisto/kestavakehitys/liitteet/hyvinkaan-ymparistoohjelma-2023-27.pdf>> 21.2.2024.
- Kaaronen, R. & Pulkka, A (2022) Ilmastolakoista ilmastovaaleihin – ympäristökansalaisuuden uudet muodot. Julkaisussa Laakso, S. & Aro, R. (toim.) *Planeetan kokoinen arki: Askelia kestävämpään politiikkaan*. Gaudeamus, Helsinki, Sivut 195–214.
- Lahden kaupunki. (2023) Lahden ilmasto-ohjelma 2023–2030.
 <<https://www.lahti.fi/uploads/2023/06/f6892f41-lahden-ilmasto-ohjelma-2023.pdf>>
 21.2.2024.
- Massa, I. & Ahonen, S. (2006) Mitä on arkielämän ympäristöpolitiikka? Julkaisussa Massa, I. & Ahonen, S. (toim.) *Arkielämän ympäristöpolitiikka*. Gaudeamus, Helsinki, sivut 9–17.
- Massa, I. (2006) Perheen elämäntavan muutos ja arjen ympäristöpolitiikka. Julkaisussa Massa, I. & Ahonen, S. (toim.) *Arkielämän ympäristöpolitiikka*. Gaudeamus, Helsinki, sivut 104–121.
- Mesimäki, M. (2006) Ympäristövastuullisen kaupunkilaisen elämäntapavalinnat. Julkaisussa Massa, I. & Ahonen, S. (toim.) *Arkielämän ympäristöpolitiikka*. Gaudeamus, Helsinki, sivut 87–103.
- Mustalahti, I. & Agrawal, A. (2020) *Research trends. Responsibilization in natural resources governance*. *Forest Policy and Economics* 111(2020):102308.
- Mustalahti, I. (2018) *The responsive bioeconomy: The need for inclusion of citizens and environmental capability in the forest-based bioeconomy*. *Journal of Cleaner Production* 172: 3781–3790.
- Mustalahti, I., Matschoss, K. & Hyle, M. (2015) *Vuorovaikutteinen hallinto ilmastokysymyksissä: Kansalainen keskiössä*. Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja VIII, s. 387–403.
- Paloniitty, T., Korvela, T., Janasik, N., Levänen, J., Linnanen, L., Mustalahti I. & Peltonen, L. (2022) *Kestävyysmurros ja rakenteet*. Teoksessa Halonen, T., Korhonen-Kurki, K., Niemelä, J. &

Pietikäinen, J. *Kestävyyden avaimet: Kestävyytieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteiselo.* Gaudeamus, s. 151–179.

Pienimäki, M., Marttila, M. & Colliander, M. (2021) *”Vegenakkeja ja pyöräilyä” – kyselytutkimus kaupungissa asuvien nuorten ympäristökansalaisuudesta.* Nuorisotutkimus 39:2, s. 27–45.

Riihimäen kaupunki. (2024) *Riihimäki toteuttaa 14 osallistuvan budjetoinnin asukasidea.* Riihimäki.fi, 5.2.2024. <[Riihimäki toteuttaa 14 osallistuvan budjetoinnin asukasidea - Riihimäki \(riihimaki.fi\)](#)> 19.3.2024.

Riihimäen kaupunki. (2022) *Riihimäen ympäristöpolitiikka ”Resurssiviisas Riihimäki 2030”.* <https://www.riihimaki.fi/uploads/2022/06/16a1bcf4-ymparistopolitiikka_hyvaksytty-kv-6.6.2022.pdf>11.12.2023.

Rinkinen, J. (2022) *Sopivan lämmin koti ja arkisen energiakäytön politiikka.* Julkaisussa Laakso, S. & Aro; R. (toim.) *Planeetan kokoinen arki: Askelia kestävämpään politiikkaan.* Gaudeamus, Helsinki, Sivut 121–135.

Stenvall, E. (2013). *Osallistu, osallista, ole osallinen – mistä oikein on kyse? Alue Ja Ympäristö, 42(1), 75–76.*

Suomen ympäristökeskus. (2023) *Suomen Partiolaiset kansalaistieteen edistäjinä (SPARKA).* Syke.fi 14.2.2023. <https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/Suomen_Partiolaiset_kansalaistieteen_edistajina_SPARKA>8.11.2023.

Sitra. (2023) *Keskivertosuomalaisen hiilijalanjälki.* <<https://www.sitra.fi/artikkelit/keskivertosuomalaisen-hiilijalanjalki/>>28.1.2024.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Tammi.

Vuori, J. *Laadullinen sisällönanalyysi.* (2021) Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja.* Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>> 21.2.2024.

Åkerman, M. (2014) Kehon politiikka ympäristöhallinnassa: Kokemuksellisen ympäristökansalaisuuden jäljillä. *Alue ja Ympäristö*, 43(2), 17–29.

Liitteet

Liite 1: Työpajan suunnitelma

KLO	Aktiviteetti	Tavoite	Prosessi
17.30	ALOITUS: Esittäytyminen. Käytännön asiat.	Luodaan rento ilmapiiri ja rohkaistaan keskustelemaan. Selkiytetään työpajan tavoite ja kulku.	Kandin aiheen kuvaus. Työpajan kulun esittely.
	Osa 1: Ilmastopalapeli	Kuntalaiset oppivat eri ilmastotekojen vaikutuksista hiilijalanjälkeen ja hahmottavat polun vuoden 2030 tavoitteeseen. Syntyy keskusteluja ympäristövastuullisista arjen käytännöistä.	Ohjataan osallistujia palapelissä. Keskustellaan tuloksista. Tuotosten dokumentointi kuvaamalla ja havainnoimalla.
	Osa 2: Vastuullinen riihimäkeläinen -määrittelyjä	Vastaa kandin kysymykseen, millainen on vastuullinen riihimäkeläinen kuntalaisten mielestä, miten se suhtautuu aikaisempaan tutkimukseen ympäristökansalaisuudesta sekä kunnan tavoitteeseen.	Osallistujat kirjoittavat post it -lapuille ajatuksiaan (esim. adjektiiveja, ympäristötekoja...). Tulosten dokumentointi kuvaamalla ja havainnoimalla.
	OSA 3: Vastuullisuuden vahvistaminen ja osallisuus	Vastaa siihen, miten vastuullisen riihimäkeläisen roolia voidaan vahvistaa, miten osallisuuden kokemus toteutuu ja mitä kunta voi tehdä enemmän.	Keskustelu valmiiden kysymysten pohjalta. Voidaan kirjata paperille ensin ajatuksia. Keskustelujen nauhoittaminen.
	LOPETUS:	Summataan lyhyesti työpajan pääajatuksia.	Työpajan yhteinen reflektointi ja palaute fasilitaattoreille.

Liite 2: Haastattelurunko

- Miten määrittelisitte ympäristövastuullisuuden?
- Kiinnostavatko kestävyys, ympäristövastuullisuus, ekologisuus, arjen ympäristöteot, ympäristö tai ilmasto aiheina? Mitkä ovat kiinnostuksen syynä?
- Kuka tai millainen on Vastuullinen riihimäkeläinen teidän mielestänne? Millaisia piirteitä tai ominaisuuksia Vastuullisella riihimäkeläisellä on? Millaisia ympäristötekoja Vastuullinen riihimäkeläinen tekee?
- Onko olemassa vastuuton riihimäkeläinen? Millainen hän on verrattuna vastuulliseen riihimäkeläiseen?
- Koetteko, että Riihimäellä on helppoa tai vaikeaa olla ympäristövastuullinen kaupunkilainen?
- Millaisia ympäristötekoja itse teette? Miltä niiden tekeminen tuntuu?
- Koetteko itse olevanne vastuullinen riihimäkeläinen tai matkalla sinne?
- Oletteko osallistuneet Riihimäellä joskus minkä tahansa tahon järjestämään tapahtumaan, koulutukseen tai toimintaan, jonka tavoitteena parempi ympäristö tai ilmasto?
- Millaista ympäristövastuullisuuteen liittyvää toimintaa toivoisitte Riihimäelle?
- Mitä kaupunki voi tehdä enemmän, jotta kaupunkilaiset voivat olla ympäristövastuullisia? Miten kaupunki voi tukea ympäristövastuullisuuden tavoittelussa?
- Pitäisikö mielestänne kaupunkilaisten ottaa enemmän vastuuta ympäristövastuullisuudessa? Miten?